6

DISPUTATIO MEDICA,

De

MORBORUM DIFFERENTIIS,

Quam

Divinâ annuente gratiâ,

SUB PRÆSIDIO

DN. IOH. RUDOLPHI SALTZMANNI, MEDICINÆ DOCTORIS SEN. EXPERIENTISSIMI, ARchiatri Felicissimi, Inclytæ Argentoratensium Academiæ Professoris celeberrimi, & pro tempore Facultatis Medicæ Decani spectabilis, Præceptoris sui observanter colendi.

Publici exercitii gratiâ defendere conabitur

M. ANDREAS SCHILLING/ Argentinensis.

Ad Diem 20. Mens. Decembr.

Horis Locoque solitis.

ARGENTORATI

Typis JOHANNIS PHILIPPI MÜLBI, ET JOSIÆ STÆDELII,

Anno M. DC. XLIX.

VIRIS

AMPLISSIMIS, PRUDENTISSIMIS, EXPERIENTISSIMIS, ADMODUM REV. CONSULTISSIMIS PRÆFECTIS STIPENDII SCHENCKBECHERIANI APUD ARGENTORATENSES DIGNISSIMIS.

Dominis Mecœnatibus, Præceptoribus, Patronis & Fautoribus ſuis æterna gratitudinis memoria proſequendis.

Hanc de Morborum Differentiis diſſertationem in obſervantiæ ſymbolum inſcribit.

M. Andreas Schilling.

DISPUTATIO MEDICA,

De

MORBORVM DIFFERENTIIS.

DUo ſunt potiſſimum in Medicina, ad quæ actiones ſuas dirigere ſolet Medicus, idque diverſo omnino modo, ſiquidem alterum ubi præſens fuerit, conſervare, & confirmare, ubi vero à corpore receſſerit, & abſuerit, revocare, & reſtituere nititur, atque hoc Sanitas eſt. Alterum vero præſens in corpore humano ſi fuerit, id omnibus modis, & quantum fieri poteſt celerrime, ex eodem expellere, & ablegare, abſenti vero obicem obiicere, atque ne in corpus ſe inſinuet, idque occupet, & corrumpat. reſiſtere, corpuſque ab eo immune reddere conatur, & hoc Morbus eſt; Quemadmodum enim ſanitas corpus humanum integrum, & illæſum, atque ad omnes actiones vegetum & promptum facit: ut quæ iuxta *Galen. de diff. morbor. cap. 2. & de diff. ſympt. c.* 1. in naturali omnium corporis partium conſtitutione conſiſtit, à qua, tanquam à cauſa, agendi facultas dependet, ita Morbus id à naturali ſuo ſtatu deiicit, & ad actiones obeundas ineptum facit. Quo etiam nomine Medicus illam, *ſanitatem ſcil.* omnibus viribus, non conſervare modo, ſed & reſtituere, corpuſque à morbis præſervare, & tutum reddere ſtudet. Hunc vero, *Morbum nimirum* proſcribere,

& ex-

& extra fines corporis expellere, & profligare nititur. Hic vero, cum varie se transformare, atque multiplicibus modis corpori & sanitati insidias struere, & ut eam ex arte sua eiicere, & fugare, arcemque eius occupare possit tentare; atque in varias formas se transfigurare, & tam aperto Marte, quam clanculum corpori insidias struere soleat, technas & multiplices eius modos hoc loco inquirere, atque quot & quibus modis se transformare soleat, investigare, & differenias eius explicare conabimur.

THESIS I.

ANtequam autem ad ipsius rei tractationem accedamus, ante omnia, ut de qua re sermo instituatur, sciri possit, eam primo omnium describemus. Est autem ea, *ut ex antecedentibus patet*, Morbus, qui Græcis νόσημα & νόσος: interdum generali vocabulo πάθος, seu πάθημα passio, vel affectus dicitur: licet passio ab affectu, & πάθος ἀπὸ τῦ νόσυ differre videatur, de quo alias.

II.

Definitur autem *Morbus*, quod sit *affectus seu διάθεσις, dispositio corporis præter naturam, actiones eius primo lædens*, cum enim in dispositione corporis naturali, sanitas consistat, Morbus autem sanitati contrarius sit, in dispositione etiam corporis, sed illi contraria consistat, oportet.

III.

Tot itaque prima erunt Morborum genera ac differentiæ, quot sunt in corpore dispositiones generales partium, ut *Galen. demonst. de diff. morb. dum dicit. Si quot modis corpora à naturali habitu recedunt, naturalesque functiones perficere nequeunt inveneris, simplicium in universum numerum morborum deprahendes.* Constituitur autem corpus ex partibus *tum* similaribus, *tum* dissimilaribus seu organicis. Partes similares ex primis componuntur elementis, *calido, frigido, humido, & sicco*: horum autem mistionem elementorum proxime sequitur temperamentum, atque hoc pro varia elementorum mistione etiam variat, & plures differentias constituit.

IV. Tum

IV.

Tum autem ſana, & bene conſtituta dicitur quælibet pars, cum iuſtam, & ſibi convenientem primarum qualitatum moderationem, & συμμετρίαν accepit. Contra vero morbus eſſe dicitur, ubi vitium aliquod committitur, & *vel* una, *vel* duæ qualitates modum excedunt, & partis temperamentum conveniens pervertunt atque quemadmodum prior συμμετρία temperies temperata dicitur, ita poſterior intemperies, & morbus intemperiei vocatur. atque inde prima reſultat differentia morborum, quæ Morbos ſimilares complectitur.

V.

Alteram Morborum differentiam, partium diſſimilarium ſeu organicarum, conſtituit earundem diſpoſitio; cum enim ut pars recte actionem perficere poſſit, iuſtam, & convenientem habeat compoſitionem oporteat, & tum etiam ſana ſit. Econtra vero, ubi vitium aliquod in compoſitione cõmittitur, Morbus ſit, & partis actio impediatur. Ad perfectam autem organicæ partis conſtitutionem, quatuor requirantur, Conformatio, Magnitudo, Numerus, Situs; in his etiam omnes organici inde dicti Morbi compræhenduntur, qui etiam plures ſunt, ut poſtea patebit.

VI.

His duobus ſummis Morborum generibus ſeu differentiis, addit *Gal. & alii* tertium, commune dictum, quod & ſimilaribus & organicis partibus commune ſit. Cum enim tam ſimilares, quam organicæ partes continuæ eſſe debeant, ut unam conſtituant partem, hæc unitas ſeu continuitas ſi ſolvatur, Morbus oritur unitatis, ſeu continui ſolutio dictus: cuius etiam ſunt plures ſpecies & differentiæ.

VII.

Cum itaque in his tribus *temperamento* ſc. *conformatione* & *unione* ſanitas conſiſtat; ſi alterutrum horum à moderatione receſſerit, Morbus erit, unde tria prima, & ſumma morborum genera ſeu differentiæ oriuntur, quæ in alias iterum (*uti dictum eſt*) differentias, pro diverſa conſtitutione ſubdividuntur. Eſt *primo* quidem δυσκρασία ſeu intemperies, quæ ſimilarium partium propria eſt, pro ratione primarum qualitatum elementorum, ex quibus conſtant, ſimplex eſt, in qua una tantum qualitas reliquas ſuperat, & dominium habet, eſtque quadruplex, *calida*-*frigida*, *hu-*

mida, ſicca. Deinde compoſita eaque iterum quadruplex, prout duæ ex dictis qualitatibus ſimul ſuperare poſſunt, ut *calida & humida, calida & ſicca, frigida & humida, frigida & ſicca.*

VIII.

Atque hæ differentiæ iterum ſunt duplices, utraque enim vel eſt *ſine materia* & ſimplex qualitas, cui nullus humor nullave materia iuncta eſt: ut ſi pars aliqua, *vel* à ſolis æſtu, *vel* igne, *vel* alia ratione præter modum incaleſcat, & immaterialis vocatur, *vel* intemperies ſine materia, ſeu nuda: Quod ſi vero ſimul materia aliqua, quæ & ipſa intemperata eſt, ad partem aliquam affluat, vel in ea colligatur, eamque afficiat, & intemperiem inducat; oritur intemperies cum materia, *vel* materialis: Quæ etiam omnium eſt frequentiſſima.

IX.

Intemperies autem *cum materia*, *vel* unum tantum humorem iunctum habet, & *vel* ſanguinem, quæ in humoribus phlegmone vocatur, *vel* bilem & eryſipelas, *vel* melancholiam & ſcirrhus, *vel* pituitam & ædema: *vel* ſerum & ſudamina dicuntur; cum ab uno & ſimplici humore proveniat, ſimplex dici poteſt, quemadmodum altera compoſita, quæ duos vel plures ſimul concurrentes habet, & tum etiam ab eo qui reliquos ſuperat, nominatur, cognomen v. ab eo qui poſt hunc maior eſt denominatur, ut eſt *Phlegmone Eryſipelatodes, ædematodes, ſcirrhodes, & ſic de reliquis.*

X.

Præterea etiam *intemperies alia æqualis* eſt quæ partem quam obſidet uno eodemque modo, & æqualiter afficit, & alterat, *alia inæqualis*, quæ in una, *vel* membri, *vel* univerſi corporis parte intenſior eſt, in altera remiſſior, vel in una hæc, in altera alia ſentiatur temperies.

XI.

Atque hi ſunt morbi manifeſtarum qualitatum, ſeu à manifeſtis qualitatibus deducti: ſunt autem & alii, qui & ipſi partibus ſimilaribus adſcribuntur, & ab autoribus morbi occultarum qualitatum, *ſeu ut aliis* placet morbi totius ſubſtantiæ dicuntur: ut quorum actio ſeu læſio ad primas qualitates referri non poteſt, & ita etiam ad dictas ſimilarium morborum differentias non pertinent, ſed ab occultis, & iis qualitatibus oriuntur, quarũ nos rationem & naturam explicare, & indagare non poſſumus: *ut eſt Peſtis,*

ὑδρο-

ὑδροφοβία, *& ſimiles affectus*, de quorũ morborum genere, etſi plura ab autoribus, eaque non parum diſcrepantia prodita ſint, malumus ea ad amicam collationem differre, quam theſium modum excedere.

XII.

Sunt itaque Morbi partium ſimilarium, ſeu intemperiei primo duplices, *vel* qui à manifeſta cauſa fiunt, & manifeſtæ qualitatis morbi ſunt. vel ab occultis qualitatibus excitantur, unde etiam occultarum qualitatum ſeu totius ſubſtantiæ morbi dicuntur, quorum ſpecies ſeu genera explicare non licet, uti etiam neque à priori ſeu ab ipſa cauſa, ſed à poſteriori, atque ab ipſo effectu innoteſcunt.

XII.

Fernelius tamen horum occultorum morborum, tres facit ſpecies, dum *alios* venenatos vocat, qui ex veneno aut intus genito, aut aſſumpto fiunt; *alios* contagioſos qui ab externi alicuius veneni, vel malignitatis occurſu oriuntur, *alios* peſtilentes qui ex aere, cœleſtium corporum viribus inquinato ſciſcitantur.

XIV.

Morbi organici ſeu partium diſſimilarium, vel organicarum, qui & compoſitionis dicuntur, pro varia partium conſideratione, in varias etiam differentias dividuntur. Conſideratur autem *pars organica* (*ut ſupra dictum fuit*) *vel* ratione conformationis, *vel* numeri, *vel* magnitudinis; *vel* ſitus & cohæſionis: hæc enim ad organi perfectionem neceſſario requiruntur: ut ita quatuor ſint morborum organicorum ſpecies ſeu differentiæ, morbi ſcil. conformationis, magnitudinis, numeri, ſitus & cohæſionis.

XV.

Hæ autem differentiæ in alias iterum ſubdividuntur, atque ut conformatio in tribus conſiſtit, quibus etiam lædi poteſt, tres inde morborum ſpecies conſtituuntur. *Primo* enim figura partis vitiatur & morbus figuræ dicitur, ut ſi quæ recta eſſe debent incurvantur, & contra, ita ut actio inde lædatur, *ut in varis, vaciis, ſimis, gibboſis, & aliis eiuſmodi*, ſive id à nativitate, & in utero materno, ſive poſt accidat, videre eſt.

XVI.

Altera eſt ſuperficies partis læſa, atque huius etiam, ut prio-

prioris, duæ ſunt ſpecies, *vel* enim ea quæ levia eſſe deberent exaſperantur, *ut in raucedine* videre eſt: *vel* quæ aſpera eſſe deberent, lævigantur, *ut in lienteria & inteſtinorum lævitate patet.*

XVII.

Tertia ad cavitates & meatus pertinet, cuius etiam duæ ſunt ſpecies, dilatatio & anguſtatio, ſeu conſtrictio; *Illa* ubi cavitas & meatus aliquis magis quam naturalis eius conſtitutio fert, & requirit, extenditur. *Anguſtatio contra*, ubi ea minor, & anguſtior fit. Et in cavitate quidem, ubi ea, ut E. G. ventriculus, nimium dilatatur & vel ob flatuum, vel alterius alicuius rei còpiam diſtenditur; vel contra nimium anguſtatur & contrahitur, ob nimium uſum adſtringentium, vel ob inanitionem vel diuturniorem à cibo abſtinentiam, vel compreſſionem. &c.

XVIII.

In meatibus & viis, ubi non ſolum vaſorum & venarum atq; arteriarum meatus, ſed & pori, tam cutis, quam aliarum partium, vel dilatantur & aperiuntur, vel conſtringuntur, vel etiam omnino occluduntur aut conivent. e. g. ſi venarum oſcula dilatantur & aperiuntur, fit ἀναςώμοσις, ſi earum tunicæ rarefiant, ut ſanguis tranſudet, fit διαπήδησις: ſi vero vel rumpantur, vel erodantur, vel ſecentur διαίρεσις vocatur.

XIX.

Conſtrictio *ſeu* anguſtatio pro ratione cauſarum nomina ſortitur; *vel* enim conſtringuntur, & conſtrictio dicitur, quando à re aliqua externa, inſtar circumiecti funis contrahuntur: *vel* à partibus vicinis, ob tumorem, *vel* aliquod externum, aut parum deprimitur, & angnſtior fit meatus, aut omnino comprimitur, ut meatus pereat, & compreſſio, atque depreſſio dicitur, *vel* per ſe ſubſident vaſa, & ſubſidentiæ, *vel* coalitus, ſeu connexionis nomine venit, *vel* dum coaleſcunt, vel conſtipantur, & obſtruuntur & oſtructio dicitur. quorum modorum quidam etiam aliqua ratione ad magnitudinem referri poſſe, videntur.

XX.

Alterum morborum organicorum genus ſeu differentia in magitudine conſiſtit, quæ etiam *vel* in exceſſu, *vel* in defectu, hoc eſt, in magnitudine *vel* aucta, *vel* imminuta conſiſtit. *Illa eſt*, ubi moles, & magnitudo partis alicuius eo uſque aucta eſt, ut actionem

lædat,

lædat, cuius generis ſunt, omnes tumores præter naturam, quorum plures ſunt ſpecies, ex quibus eſt *hydrops, bronchocele, omphalocele, bubonocele, & plures aliæ,* quas hic enumerare opus non eſt.

XXI.

Hæc ſeu magnitudo imminuta, *vel* morbus imminutæ magnitudinis apparet, ubi pars aliqua, *vel* etiam univerſum corpus à debita ſua mole & magnitudine recedit, ita ut actio eius pervertatur, *ut in atrophia, in tabe, in membris quibuſdam mutilatis, & ſimilibus* videre eſt.

XXII.

Tertia organicorum morborum differentia in numero, & quidem etiam dupliciter conſiſtit: *Vel* enim in numero aucto, ubi pars aliqua, cui ſimilis ad corporis conſtitutionem requiritur, abundat, & numerum auget, *ut ſextus digitus*, ubi actioni obeſt, & ſimiles calculum vero in veſica, renibus, & aliis corporis partibus, item vermes, vel lumbricos in inteſtinis vel alibi genitos, è morborũ numero excludimus: etſi enim partium numerum, tanq. aliquid corpori præter naturam additum, augere videantur, non tamen ad corporis conſtitutionem requiruntur; Cum ſine ipſis corpus integrum ſit; ſint etiam ſubſtantiæ, non ut morbus accidentia, ſintque res toto genere præter naturam, atque ita magis ad cauſas morborum, quam ad morbos pertinere videantur.

XXIII.

Altera huius tertii generis ſpecies eſt in Numero imminuto, ubi ſcil. pars aliqua, quæ ad corporis conſtitutionem requirirur, deficit: & quidem (*quod etiam in aliis contingit.*) vel in ipſo utero, vel poſt partum accidit, ut ſi digitus, vel manus, vel pes, vel auris, vel alia ſimilis, ablata ſit, ut corpus integrum dici non poſſit, neque etiam omnes eius actiones perfici queant.

XXIV.

Quarta morborum organicorum differentia, in ſitu & hæſione ſeu counexione conſideratur: & in ſitu quidẽ, ubi pars quædam è loco, quem, à natura occupare deberet, movetur, eumque mutat; quod *iu luxationibus enterocele, epiplocele, omphalocele & eiuſmodi aliis* manifeſte apparet.

XXV.

In cohæſione ſeu connexione dupliciter etiam vitium contin-

gere

gere poteſt, & primo quidem, ubi partes quæ à ſe invicem ſeparatæ eſſe deberent coaleſcunt, & connectuntur, ut ſi manuum digiti duo vel tres in unum connectuntur, vel etiam in palpeprarum, labiorum, & ani, coaleſcentia evenit. Deinde ubi partes quæ connecti deberent ſeiunguntur, & à ſe invicem recedunt; ut ſi cutis à partibus ſubiectis avellatur, & recedat, ut in excoriationibus accidere ſolet.

XXVI.

Sequitur *tertium* morborum genus ſeu differentia, ea ſcil. quæ & ſimilaribus & organicis partibus accidit, unde etiam communis vocatur, & continui, ſeu unitatis vel contigui ſolutio eſt. Quæ tamen ab aliis diſtinguitur, dum aliam faciunt continui, aliã contigui ſolutionem, & continui ſolutionem dicunt, ubi ipſa ſubſtantia læditur & ſolvitur; contigui vero ſolutionem vocant, ubi partes quæ invicem cohærere deberent, â ſe invicem ſeparantur, & ἀπόσπασμα appellant, quæ tamen ſpecies etiam non male ad morbos cohæſionis referri poſſe videtur.

XXVII.

Huius autem morborum generis, plures etiam habentur ſpecies, quæ tum pro ratione ſubiecti, *tum* etiam ratione cauſarum variant.

XXVIII.

Pro ratione ſubiecti ſeu partium, cum aliæ ſint molles, aliæ duræ, in mollibus & carnoſis *fiunt*, *vulnera*; *ulcera*, *ruptiones*, *convulſiones*, *ſpaſmata*, In duris & oſſeis, *fit fractura* κάταγμα, caries τερέδιον. &c.

XXIX.

Ratione cauſæ variæ, ipſi etiam morbi variantur, ſi materia vel cauſa fuerit incidens, & ſecans, vel pungens, in mollibus & carnoſis in genere τμῆσις divíſio, & eſt vel τραῦμα vulnus, vel punctura νύγμα & νύσις, in duris, ut oſſibus, fit fractura κάταγμα: ſi fuerit acris & erodens, in carne fit ulcus, in oſſibus caries; ſi cauſa fuerit gravis & dura, atque affatim irruens, in carnoſis fit contuſio, ſeu illuſio Græcis θλάσμα ſeu θλάσις: in oſſe fractura, ſi vero cauſa fuerit tendens, & trahens, fit tenſio, convulſio, ruptura, in partibus mollibus atque nervoſis, Græcis ῥῆγμα dicta.

XXX.

XXX.

Ea vero quæ θλάσμα seu θλάσις dicitur, in alias iterum species subdividitur, vel enim fit contusio, integra & æquali manente cute, & ἐκχύμωμα vocatur, ubi partes sub cute molles contunduntur, cutis vero pristinam æqualitatem recipit, vel depressio seu cavitas aliqua in cute relinquitur ac ἐνθλάσις illisio etiam dicitur, vel ipsa etiam cutis rumpitur, & contunditur, & ipsius continuitas seu unitas solvitur, & φλάσις dici potest.

XXXI.

Fractura etiam suas species habet, alia enim fit secundum rectitudinem ossis, & fissura vocatur, cum os instar lignorum, & assulatim finditur unde χωμακηδὸν dicitur: alia vero fit per transversum, & à similitudine caulium, raphanorum vel cucumerum fractorum καυληδὸν, ῥαφανηδὸν σικυηδὸν vocatur. * alia fit per obliquum, ut partim transvensa, partim recta, atque quasi ex illis composita, & καλαμηδὸν, arundinatim facta nominatur, vel superficies tantum ossis læditur, ut instar squamarum abscedat, & ἀπόθραυσις seu κατ' ἀπόθραυσιν facta dicicitur, alia denique fit dum os in minimas partes quasi conteritur & comminuitur συνθρίμμα Galeno καρυηδὸν vel ἀλφιτηδὸν si præsertim farinæ instar comminutum sit os, vocatur.

XXXII.

Atque hæc sunt tria genera morborum summa, cum suis speciebus, quæ corpus humanum affligere ac molestare solent, & ad quas omnes aliæ rferri possunt, licet aliquæ ad accidentales etiam pertineant. Hæ tamen omnes, etiam varie inter se commisceri solent, & ut supra de intemperiei morbis dictum fuit, vel eiusdem speciei morbi, ut morbus similaris cum similari, seu intemperies cum intemperie iungitur, vel morbus organicus cum organico, ut tumor cum vitiata figura in gibbo, *vel* continui solutionis morbi concurrunt, ut vulnus cum ulcere, *vel* ulcus cum contusione.

XXXIII.

Interdum, quidem non raro diversarum specierum *vel* generum morbi simul & in una aliqua parte conveniunt, ut similaris cum organico, *vel* communi, ut inflammatio cum tumore, *vel* cum ulcere, *vel* organicus cum communi, ut ulcus cum tumore, &c. *vel* omnes tres species coeunt, ut ulcus cum tumore & inflammatione, & sic de aliis.

XXXIV.

Præter has essentiales morborum differentias plures adhuc aliæ dantur, quæ quidem morbi speciem non mutant, sed ad conditiones aliquas seu proprietates explicandas faciunt. Desumuntur autem vel ab accidentibus, essentiam Morbi consequentibus, vel à causis, vel à subiecto, vel aliis de quib. consequenter agemus.

XXXV.

Quæ ab essentiam morbi consequentibus desumuntur, sunt *Magnitudo, Motus, Mos, & Eventus.* Atque ratione magnitudinis, morbus est magnus vel parvus, quatenus magna, vel parva habet symptomata, *vel* magnum *vel* parvum infert, seu minatur periculum, idque per se *vel* ex sua natura, *vel* ratione accidentis, *vel* virium ægri, *vel* functionis læsæ, *vel* denique partis affectæ, pro ut *vel* multum, *vel* parum à naturali statu recedit, ut ex se suaque natura magnus dicitur morbus, *Pestis. Febris maligna, Gangræna* &c.

XXXVI.

Ex accidente vero & ratione virium ægri, Morbus magnus dicitur, qui corpus occupat enervatum, & viribus ægri superior est, easque magis adhuc deiicit: *parvus* contra qui à viribus superatur & vincitur.

XXXVII.

Ratione læsæ functionis morbus magnus dicitur, qui functionem aliquam principem & magis necessariam afficit & lædit, ut si respiratio intercipiatur, quemadmodum non raro *in angina* fieri solet, vel sauguificatio impediatur, *ut in inflammatione hepatis*, & similibus, parvus contra.

XXXVIII.

Ratione partis affectæ; magnus morbus dicitur, qui partem aliquam principem, ut cor, hepar, cerebrum, *&c.* occupat, ut est vulnus cordis &c.

XXXIX.

Ratione causæ, magnus dicitur morbus, qui à magna, & vehementi aliqua causa fovetur, ut si febris acuta, à plethora magna fovetur, ut quæ magnum etiam remedium, nimirum venæ sectionem indicat, parvus contra.

XL.

Mtom ratione, magnus dicitur morbus, qui celeriter, & cum vehe-

vehementia movetur, & tempora morborum, principium scilicet augmentum statum & declinationem, & quidem omnia, vel quædam, cito percurrit & absolvit. & inde etiam *vel* celer, *vel* velox vocatur. Contra dicitur tardus, lentus, & diuturnus, seu chronicus. qui tardo & lento gradu procedit, ut *Phtysis*, *Cachexia*, *Hydrops &c.*

XLI.

Inter breves etiam morbos numerantur acuti, qui simul magni sunt, dum morbus aliquis celeriter, cito, & cum vehementia movetur, & tempora percurrit. vel *ut Galen. 2. de dieb. decret. cap.* 12. habet cui motus velox est & subito pericula adveniunt. cuius ob motus & celeritatis variationem plures iterum sunt species, quemadmodum *Gal. d. l.* docet, ita ut *alius* sit peracuius, *alius* simpliciter acutus, *alius* acutus ἐκμεταπτώσεως, ex transmutatione, vel ex decidentia.

XLII.

Per acutus κατόξεις, vel exquisite per acutus est, qui omnium velocissime movetur, & citissime, atque in primo quadriduo cursum absolvit, & vel ad salutem, vel ad mortem tendit, & hic etiam exquisitissime per acutus dicitur, exquisite vero per acutus, minus celeriter movetur, & plerumque septimum attingit, eoque finitur.

XLIII.

Hoc tardius movetur ἁπλῶς ὀξῆς *simpliciter acutus*, & ad decimum quartum ut plurimum extenditur, atque exacte talis dicitur, si vero ad vigesimum usque protrahatur, simpliciter quidem, sed non exacte acutus vocatur.

XLIV.

Acuti ἐκμεταπτώσεως, ex decidentia, his omnibus tardius moventur, & ad quadragesimum usq; diem cursum suum deducunt, qui vero hunc terminũ prætergrediuntur, ad longosq;, & diuturnos morbos referuntur, *Gal. tamen d. l.* & hos non recte acutos nominari dicit: sunt autem ἐκμεταπτώσεως ex decidentia morbi, qui in cursu impediuntur, & aliquid intercidit, quod motum eorum retardat: ut si e. g. morbus sit peracutus simpliciter, qui septimo die finiri solet, interveniat autem aliquid, & *vel* æger, *vel* Medicus naturæ motum, assumpto cibo, *vel* medicamento, *vel* alio aliquo, impediat, ut postmodum tardius moveri incipiat, & ad quadragesimum usque differatur.

XLV.

Ratione modi motus, morbus *alius* continuus est, qui continuo, & absque omni intermissione, usque dum finiatur, durat; ut *sunt febres continuæ*, & hæ etiam, si nullas habeant remissiones, sed continenter, uno eodemque modo & motu moveantur, continuæ quidem sed simul & continentes vocantur; quæ v. remissiones habent, continuæ quidē etiā dicuntur, sed prout remissio *vel* quotidie *vel* tertio *vel* quarto die fit, cum adiectione dicuntur, ut *continua, quotidiana, tertiana, quartana*, quod etiā in aliis morbis accidere potest.

XLVI.

Alii ratione modi motus, dicuntur intermittentes, qui suas intermissiones, easque perfectas habent, ita ut non raro morbus omnino cessasse, & finitus esse videatur, statuto tamen tempore recrudescit & redit, atque hi quoque suas species habent, idque etiam ut priores, ratione moræ intermissionis, vel reditus; alii enim, ut in Febribus potissimum videre est, singulis etiam diebus exacerbantur, alii tertio, alii quarto quovis die, alii pluribus diebus, atque inde Febris E. g. nominatur intermittens quotidiana, tertiana, quartana &c.

XLVII.

Ratione eventus, alii morbi dicuntur salutares & curabiles, qui ad salutem, & sanitatem terminantur, idque *vel per se, vel ex accidente*, ubi per se quidem, & simpliciter morbus salutaris non est, verum ob aliquod superveniens, ad salutem finitur; ut *Febris ardens* per se quidem benigna non est; verum ob aliquod superveniens, quale est Crisis, eaque perfecta, ad salutem finitur.

XLVIII.

Alii ratione moris ipsius morbi læthales sunt atque periculosi, idque etiam vel per se & sua natura, *ut pestis*, vel ex accidente, ubi morbus quidem per se læthalis non est, sed ob superveniens grave aliquod symptoma, vel alium aliquem morbum, læthalis fit. *ut tussis* à tenuibus & acribus destillationibus: quæ non raro in phthisin mutatur vel abit. Unde *Hipp. 2. aph. 26. ait* πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ βέλτιον γενέσθαι, ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ *Febrem convulsioni supervenire melius est, quam convulsionem Febri. & 5. aphor. 2.* ἐπὶ τραύματι σπασμὸς ἐπιγινόμενος θανάσιμον *convulsio vulneri superveniens malum.*

XLIX.

Plures etiam morborum differentiæ sumuntur à subiecto, & quidem

quidem pro ratione diverſitatis conſiderationis. Conſideratur autem ſubiectum, (quod eſt corpus humanum) vel pro ratione Naturæ, vel temperamenti, vel ætatis, vel ſexus, vel partis affectæ, Ratione naturæ, vel temperamenti hi morbi huic, illi alteri naturæ, ut calidi morbi, temperamento calido, frigidi, frigido, familiares ſunt &c.

L.

Ratione ſexus alii proprie viriles, dicuntur quod ſolis viris eveniunt, ut ſcroti affectus, Priapiſmus &c. alii Muliebres, ut uteri ſuffocatio, menſium præter naturam affectus, & qui circa generationem contingere ſolent, & alii.

LI.

Ab ætate alii ſunt pueriles, ut qui circa dentitionem accidunt, &c. alii iuvenum, quod huic ætati magis familiares ſunt, ut febres tertianæ, vel ardentes, alii ſenibus, ut catharrhi, apoplexia &c.

LII.

A parte affecta alii dicuntur univerſales, qui univerſum corpus afficiunt, ut Febris & Tabes, alii particulares, qui certam aliquam partem occupant, ut & cæcitas ophthalmia, catharacta, fiſtula lachrimalis, Angina, Pleuritis, Peripneumonia &c.

LIII.

A cauſis denique morborum differentiæ ſumuntur, & alii dicuntur legitimi & exquiſiti, qui à naturalibus cauſis oriuntur; alii ſpurii & illegitimi. Alii hæreditarii, qui à parentibus in liberos deſeminantur, ut non raro Podagra, Phthiſis &c. alii connati, qui una cum fœtu quaſi naſcuntur, ut membri alicuius mutilatio, & eiuſmodi alii adſcititii, qui poſt partum ab aliis cauſis fiunt. Alii dicuntur contagioſi & maligni, alii non contagioſi

LIV.

Ab humoribus differentiæ etiam ſumuntur, & alii ſanguinei dicuntur ut phlegmone, ſynochus, febris, alii bilioſi, ut Eriſypelas, Febris tertiana; alii pituitoſi, ut Oedema, Febris quotidiana: alii melancholici, ut ſcyrrhus, atque Febris quartana, & hi vel ſimplices ſunt, ſeu puri & legitimi, vel nothi, & vel ex duobus humoribus compoſiti, ut phlegmone, eriſypelatodes, ædematodes, ſcirrhodes &c. Febris compoſita inter quas eſt ἡμιτριταῖος, ex quotidiana continua, ex tertiana intermittente conflata, & aliæ tum ex eiuſdem ſpeciei, tum diverſarũ ſpecierũ febribus compoſitæ.

LV.

LV.

Atque hi omnes vel puri sunt & legitimi, qui ab uno saltem humore ortum habent, alii nothi, qui ex duorum, vel plurium humorum permistione fiunt: ut si sanguis misceatur bili, fit phlegmone ἐρισιπελαλώδες si sanguis superet: si vero bilis superior sit ἐρισύπελας φλεγμονώδες & sic de aliis: ita in Febribus si sola bilis causa sit, oritur Tertiana exquisita, si alius humor bili permisceatur; fit Tertiana spuria seu notha & sic de aliis.

LVI.

Ab anni temporibus etsi quidem *Hipp. dum 3. aph. 19. & seqq.* dicat νοσήματα πάντα ἐν πάσησι τῇσιν ὥρῃσι γίνεται *Qilibet in quibusvis anni temporibus morbi fiunt*: mox tamen subjicit μᾶλλον ἐνία κατ' ἐνίας αὐτέων καὶ γίνεται καὶ παροξύνεται *nonnulli tamen in quibusdam ipsorum magis & fiunt & exacerbantur.* (ut etiam in sequentibus aphorismis habet) alii dicuntur æstivi, qui æstate potius eveniunt, alii autumnales qui autumno potius, alii hiemales, qui hieme, alii vernales qui verno potissimum tempore molestare solent; ita alii diurni, qui interdiu magis, alii nocturni, qui noctu magis affligunt, appellantur.

LVII.

Ratione regionis seu loci, alii dicuntur ἐνδήμιοι, qui uni alicui regioni, vel loco proprii sunt, & vernaculi vel patrii: ut est scorbutus ad mare Balthicum, atq; incolis ejus regionis familiaris: Bronchocele alpium incolis communis: Alii sunt ἐπιδήμιοι qui ejusdem speciei & plures, à communi aliqua causa invadunt, quorum *Hipp. in Epidem. & Gal. 1. in 1. Epidem. ut & com. 1. in Hipp. de victu autorum tex. 9.* meminit; & hi sunt, ut plurimum maligni, & vel pestilentes, vel etiam contagiosi.

LVIII.

Atque hæ duæ species communes morbos constituunt, & κοινοὶ vel παγκοινοὶ, vel etiam πανδήμιοι vocantur, quod eodem tempore plures corripiunt, & quidem ejusdem speciei morbi.

LIX.

His contrarii sunt σποραδες, seu σποραδικοὶ, sparsi & sporadici dicti, ubi diversarum specierum morbi plures eodem tempore inficiunt, seu ut *Gal. dict. 1. de vict. ac. text. 9.* habet, qui sparsim, privatimque prehendunt, ægros discrepanter fatigantes, neque secundum

modum

modum communium constantes, E. gr. alius febre, alius tussi, alius calculo, alius podagra, alius alio morbo præhendatur.

LX.

Sunt etiam morbi alii primarii, qui per se, primo corpus invadunt, nulla ab alio morbo accepta occasione, sed à sola causa oriuntur, & per πρωτοπάθειαν fieri dicuntur; alii sunt secundarii, seu consequentes, qui priorem sequuntur, & ab eo suæ generationis ansam accipiunt: & per δευτεροπάθειαν, seu συμπάθειαν fiunt.

LXI.

Etsi quidam συμπάθεια à δευτεροπάθεια aliquo modo differre videatur: δευτεροπάθεια enim esse dicitur ea, qua πρωτοπάθειαν sequitur, seu quæ à primario morbo, uti modo dictum est originem trahit. συμπάθεια autem etiam est, quæ absque alio præcedente morbo oritur, causam vero ab alia aliqua parte, cum qua consensum habet accipit: ut cum vapores à ventriculo ad caput sursum feruntur, ibiq; intemperiem aliquam, vel dolorem faciunt.

LXII.

Atq; hoc modo συμπαθείας morbis opponuntur morbi per ἰδιοπάθειαν, qui partem aliquam, absq; aliunde, & per consensum accepta causa afficiunt, vel à causa in eo loco in quo morbus est, genita fiunt, & constitutionem naturalem pervertunt.

LXIII.

Sunt etiam morbi alii solitarii, alii comitati, & hi quidem, qui symptoma aliquod peculiare, vel causam adhuc comitem habent. Illi vero qui soli subsistunt, & nihil tale conjunctum habent.

LXIV.

Sunt præterea alii recentes, qui paulo ante orti sunt: alii inveterati, qui diu in corpore hæserunt, idq; molestarunt.

LXV.

Sunt præterea morbi alii fientes γιγνόμενοι, qui causam adhuc conjunctam habent, & ab ea foventur, ita ut absque ea subsistere non possit, sed ea sublata, ipsi etiam evanescunt: alii γεγονότοι facti, seu μόνιμοι manentes appellati, qui sublata etiam causa à qua facti sunt, remanent.

LXVI.

Μόνιμῳ affinis aliquo modo est, & quasi ejus species ἑκτικός, in eo tamen differt ab eo, quod quemadmodum μόνιμος dicitur, omnis

omnis morbus factus, five εὔλυτ☉ five δύσλυτ☉ fit: ἑκτικὸς vero tantum is dicitur, qui difficulter folvitur, & δύσλυτος eft: & huic opponitur σχετικὸς qui quidem etiam ex permanentium numero effe poteft εὔλυτ☉ tamen & facile folubilis eft, ut febris ephemera.

LXVII.

Præter dictas differentias, aliæ quidem adhuc afferri poffe videntur; cum tamen, fi quis propofitas diligenter perpenderit, fecile fe ex aliis extricare, iifque fatis facere poffit, plura non fubiicimus, fed hic pedem figimus, & finem huic tractationi imponimus. Deo fit Laus & Gloria in fecula feculorum.

COROLLARIA

à

Refpond. per quinq; Medicinæ partes, appofita.

I.

Ex φυσιολογία.

An detur corpus neutrum? Aff.

II.

Ex Παθολογία.

An omnes Morbi acuti Febrim coniunctam habeant. Aff.

III.

Ex Σημειωτικῇ.

An alvi excrementa inter figna ἐπιφαινόμενα numeranda? A.

IV.

Ex Υγιεινῇ.

An lentes in variolis & morbillis profint? Dift.

V.

Ex Θεραπευτικῇ.

An affumpto Medicamento purgante domire liceat? Neg.

Doctißimo Dn. Reſpondenti, Cognato ſuo perdilecto.

PEr varios morbos, per tot diſcrimina carnis
Tendimus in ſuperam, ſimplice mente, domum;
Quot, qualeſque poteſt nemo ſat dicere, ſi vel
Centum illi linguæ, ferreaque ora forent,
Scilicet innumeris vitiis quoque ſubdimus artus:
Quid mirum eſt, illis ergo tot eſſe mala?
Tu, Cognate, aliquid dicens bene re ſuper iſta,
Sic diſtingue, queas ut relevare mala:
Atque ſubinde animum ſano cum corpore cura,
Ut valeas gemina parte, ſolo atque polo.
Ex aſſe inſolidum medica ſic Doctor in arte
Evades, multis utilis, atque tibi.

animitus gratulatur

Balthaſar Scheid, Theol. Candid.
& Hebrææ linguæ Prof.

II.

Eximio & Doctiſſimo Dn. Andreæ Schillingio,
Philoſophiæ Magiſtro, & Medic. Studioſo,
Cognato meo.

*PLurima votivæ referunt contracta tabellæ,
Grato animo prompta exuperante manus.
Sic quæcunque olim virtus doctrinaque ſpondent
Fauſta tibi numeris hic voveo brevibus.
Et licet hæc properarit amor: tamen otia nobis
Linquentur, meritis par queam ut eſſe tuis.*

Ex tempore ſcrib.

Robertus Kœnigsmannus.

III.

Doctißimo Dn. Reſpondenti.

QUis mihi tot cœtus inter populique patrumque,
Sit curæ, votique locus? quô Epidauria proles,
Artis Apollineæ, poſſim tibi pangere, Cultor,
Carmina. Nec tenuiore lyrâ coleris; nec honora
Plectra ſonent mea vis concepta Heliconis in oſtrô.
Talia deſpicias! fas ſit mihi dicere. Phœbum
Solventem video, voces, tua fata docentem:
Macte animi virtute, meos imitate labores,
Ingenii opibus, Parcarum fila tenebis,
Extendesque colos, vario medicamine peſtes
Avertes, luctus, & triſtia damna vetabis.

Amicæ gratulationis E.

appoſuit

Georgius Fridericus Stoffelius,
Montbelgardenſis.

